

Zastupování dítěte, žáka ve věcech týkajících se vzdělávání

V § 17 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, je zavedena legislativní zkratka „zákonný zástupce“ pro osoby, které jsou v souladu se zvláštním právním předpisem, nebo s rozhodnutím soudu oprávněny jednat za dítě nebo nezletilého žáka. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zná vedle rodičů i další osoby, které jsou oprávněny jednat za nezletilého.

Rodiče

Rodiče zastupují dítě, resp. žáka v jednání se školou nebo školským zařízením z titulu rodičovské odpovědnosti definované v § 858 občanského zákoníku. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může **změnit jen soud**. Při výkonu rodičovské odpovědnosti se musí rodiče řídit zájmem dítěte.

Rodiče dítěte jsou ze zákona zákonnými zástupci, pokud jejich rodičovskou odpovědnost soud nějakým způsobem neomezil, nebo je rodičovské odpovědnosti nezbavil. V jednání vůči škole, školskému zařízení postačí projevení vůle alespoň jednoho z nich. Ředitel školy předpokládá, že jsou ve shodě, pokud mu není znám opak. Pokud si jejich jednání odporují, nepřihlíží se k projevu vůle žádného z nich a rozhoduje soud.

Zastupování na základě plné moci

Rodiče jako zákonní zástupci mohou pro vyřízení záležitosti dítěte, nejedná-li se o záležitost osobního stavu, uzavřít smlouvu o zastoupení (§ 894 občanského zákoníku). Platná právní úprava tedy umožňuje, aby zákoný zástupce udělil jinému **plnou moc** k jednání ve věcech vzdělávání dítěte nebo žáka; udělení plné moci ovšem nesmí odporovat smyslu institutu rodičovské odpovědnosti. **Plná moc** (§ 441 a násl. občanského zákoníku) může sloužit zákonnému zástupci k překlenutí období, kdy se nebude moci osobně postarat o potřebnou komunikaci ve věcech vzdělávání dítěte. Je však limitována institutem rodičovské odpovědnosti, který alespoň v části, a to ve věcech zásadní důležitosti pro dítě, předpokládá osobní výkon nebo alespoň osobní rozhodování rodiče.

Zákoný zástupce tedy **nemůže** zmocnit třetí osobu **generální plnou mocí** k rozhodování a zastupování dítěte ve všech záležitostech. Takováto plná moc by byla neplatná. V plné moci musí být **výslovně uveden předmět plné moci** např. k jednání se školou, k informování o prospěchu, omlouvání, uvolňování a vyzvedávání ze školy atd. V těchto případech se nejedná o rozhodování o podstatných náležitostech.

Za věci zásadně důležité pro dítě je možné považovat např. žádost o přestup, převedení žáka do jiného vzdělávacího programu, změnu oboru vzdělávání, přerušování vzdělávání, opakování ročníku, žádost o odklad, žádost o přijetí ke vzdělávání atd. V takovýchto záležitostech musí žáka zastupovat zákoný zástupce osobně. Ve výjimečných případech (např. zdravotní indispozice zákonného zástupce) je možné i v podstatných náležitostech zastupování na základě **plné moci ke konkrétnímu úkonu**, již jejím udělením rozhodl o této podstatné věci (např. podpis přihlášky na konkrétní střední školu). Plná moc je dána pouze pro faktické vykonání úkonu.

Plná moc ke konkrétnímu úkonu nemusí být úředně ověřená, pokud zákon k tomuto úkonu nevyžaduje ověřený podpis. V oblasti školské legislativy v podstatě ve všech záležitostech stačí plná moc bez ověřeného podpisu. V běžných záležitostech je dostačující i ústně udělená plná moc.

Další osoby, které zastupují dítě na základě rozhodnutí soudu.

Osvojitel

Osvojení nebo také **adopce** je jednou z forem náhradní rodinné péče. Osvojitel přijímá dítě za vlastní, vzniká jím příbuzenský vztah se všemi důsledky včetně zápisu do matriky a změny jména. Osvojitelé mají podle § 832 občanského zákoníku rodičovskou odpovědnost, a to včetně vyživovací povinnosti. Jedná se o nahrazení přirozeného biologického rodičovství právním.

O osvojení rozhoduje soud. Osvojením vstupuje **osvojitel plně do práv rodiče** včetně zastupování dítěte v rámci školské legislativy jako zákonný zástupce, tedy platí pro něj vše výše uvedené, jako u zákonného zástupce.

Opatrovník

Soud jmenuje dítěti opatrovníka k ochraně jeho zájmů, hrozí-li střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé, nehájí-li zákonný zástupce dostatečně zájmy dítěte, nebo je-li toho v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvodu.

Opatrovníka jmenuje soud, současně určí rozsah opatrovníkových práv a povinností. Opatrovník zastupuje dítě v jeho zájmu v rozsahu práv a povinností určených soudem. Může být určen tzv. veřejný opatrovník např. orgán sociálně-právní ochrany dětí. Opatrovník rozhoduje a zastupuje dítě často v podstatných záležitostech.

Poručník

Poručenství (§ 928–942 občanského zákoníku, není-li žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka. Poručník má vůči dítěti **zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost**. Každé rozhodnutí poručníka v **nikoli běžné záležitosti musí být schváleno soudem** (§ 934 odst. 1 občanského zákoníku).

Kromě případů, kdy rodiče zemřeli, byli prohlášeni za mrtvé, nejsou známi (např. u dětí, které byly odloženy do babyboxu) či jsou sami nezletilí, jde o případy, kdy byli oba rodiče soudně zcela zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo jim byl její výkon omezen nebo pozastaven.

Poručník je **jmenován vždy soudem**, a to přednostně z řad **příbuzných či jiných osob blízkých**, ledaže je to v rozporu se zájmy dítěte. Před jmenováním vhodné osoby vykonává poručenství jako *veřejný poručník* orgán sociálně-právní ochrany dětí, konkrétně obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Nemůže-li o dítě osobě pečovat zákonný zástupce ani poručník, přichází do úvahy pěstounství.

Pěstoun

Pěstounství (§ 958–970 občanského zákoníku) je další formou náhradní rodinné péče. O svěřením dítěte **do pěstounské péče rozhoduje soud**. Rodiče i nadále vůči dítěti plní povinnosti a práva vyplývající z jejich rodičovské odpovědnosti, s výjimkou těch, které zákon stanoví pěstounovi. Mají k dítěti stále vyživovací povinnost a dítěti také zůstává příjmení rodičů, pokud nedají souhlas s propůjčením jména pěstounů dítěti (na žádost). Na rozdíl od poručníka však pěstoun musí vždy o dítě osobně pečovat. Pěstoun musí umožnit styk rodičů s dítětem.

Pěstoun rozhoduje pouze o běžných věcech a v těchto záležitostech dítě zastupuje. V podstatných náležitostech (viz výklad k zákonnému zástupci) rozhodují a zastupují dítě **rodiče**, popř. soudem určený opatrovník.